

Samfundsforvandling.

At Harald Bergstedt.

Naar i hele »Verdenshistorien« Forløb har Menneskene oplevet en Omkalfatringsperiode som den, vi staar i?

Store Forandringer og Forskydninger har man set før under Solen. Hele Folkelag har i vældige Horder snart til Søs, snart til Lands, skiftet Bopæl, drevet af Overbefolkning og Nød. Men midt under alle Forskydninger har Slægterne bevaret deres Sind og Tankegang væsentlig uforandret . . . deres daglige Livsvaner og Synspunkter. I denne Tid sker der det uhyre sjældne, uhyre vanskelige, at Forvandlingen trænger dybt ned i Sindene, omkalfatrer Livsvaner og Tankegange, de dybeste og sejgeste Magter i Menneskenes Liv.

Thi vi Mennesker hader Forandring. Forvandling er vor allerdybeste Natur en Modbydelighed. Vor allerdybeste og solideste Trang er Fred og stille Grøde. Vi har det deri paa samme Maade som baade Lærker og Roser, ja hvert Væsen, som drager Livets Aande under Solen.

Dybt, stærkt og velbehageligt hviler vi i vore Vaner, sikre, solide Vaner fra Morgen til Aften. Vi vaagner paa vor Pude paa sædvanligt Klokkeslet, liggende paa samme Side i Sengen. Et dybt Ubehag fylder os, dersom vi vækkes paa usædvanlig Tid, eller vi anbringes med Hovedet ved Benenden og Benene ved Hovedenden. Vi indtager vort sædvanlige Morgenmaaltid siddende ved den sædvanlige Side af Bordet, vekslede de sædvanlige Bemærkninger med de Væsnere, vi er vant til at se omkring os, idet vi rører med den sædvanlige Teske i den sædvanlige Kop. Vi gaar ud af vor Dor til den sædvanlige Tid paa Dagen, i vort sædvanlige Tøj, nikker til dem, vi er vant til at nikke til, og ser surt til dem, vi er vant til at se surt til — og saaledes lige til vort Livs sidste Dag, hvorpaa vi lader os begrave paa den sædvanlige Metode under Anvendelse af alle de sædvanlige Ceremonier, hvormed vi saa vore Forfædre blive puttet i Jorden.

Hvilen i Vanerne er vi Menneskers dybeste Natur. Kun

ulykkelige eller nervøse eller »forstyrrede« Mennesker er rastløse, midtpunktløse. Kun i store Ulykkestider sker det, at Slægten bryder sine hundred- ja tusindaarige Vaner.

Al moderne Historieforskning ender derfor ogsaa i den samme Erfaring: Hvilken forbløffende Uforanderlighed der dog gaar gennem Slægternes Liv trods alle ydre Omkiftelser. I Østerlandets afsides Egne, i Egyptens og Jodelandets Landsbyer lever Slægterne uforandret som i Tusind Aar før »Kristi Fødsel«.

Meninger, Skikke, som ingen længer forstaar, ligger og flyder i vort daglige Liv uforstyrret som Andemad paa en stille Strøm. Ingen kan længer forklare hvordan de er bleven til, vi ved blot, at saadan siger man — saadan plejer man.

Folk har Lykkeskillingen, Folk undgaar 13-Tallet, Folk tænder St. Hans-Blus, Folk lægger ikke Knive over kors — Hvorfor ikke? Ingen ved det længer. Det er Andemad, maaske hundredtusindaarig Andemad paa Livets vældige Strøm. — Det er tilvante Begreber, der vel kan holde sig hundredtusind Aar endnu og først dø, naar Menneskeslægts Saga er omme.

Men derfor er det dobbelt forbløffende, hvad vi i vort Slægtled har oplevet af Forvandling og Omkalfatring dybt ned i Sindene.

Jeg husker i 1884, tror jeg. Min Far var Skolelærer i Køge. Han tog os Børn med ud for at se Kongehuset, der gæstede Vallo adelige Kloster. Hvilken Folkevandring, og hvilken Ydmyghed! Alt hvad der kunde krybe og gaa, var paa Benene. Med Jernbane og paa Landeveje myldrede man til i tætte underdanige Masser. Timevis stod vi i Menneskehavet og stirrede op paa Adelsdamernes salige Vinduer. En Kammerpiges Skikkelse gled forbi — og en Susen gik igennem Menneskemasserne.

Verandadøren gik op og Kongehuset traadte ud: Det var som Gud selv og alle hans Engle strømmede ud fra Himmeriges Port — saadan stirrede vi — imod de Salige, de Ophøjede, denne højere Verden, denne Aabenbaring over Støvet. De

gled forbi — ned gennem Rækkerne. Hvad vi saa? en Snip af en Hofdame — et Glimt af en trekantet Hat — og dog var vi henrykte og straalende, da vi gik. Vi havde faaet »noget at tage med os hjem« — et Glimt af noget højere og saligere over Hverdagens nøjsomme Liv.

Det var i 1884. Ryk i Ryk kom siden alle de Begivenheder, der har forvandelt Tankegangen dybt ned i Folkemasserne.

Jeg husker i 1901 — Systemskiftets Aar. Hvilket Ryk i Sindene! Hvilken Forførelse i alle gamle Begreber. En simpel Bonde med Fornavnet Ole og Efternavnet Hansen rykkede ind som Minister i »Kongens Sale« — paa Hoffets og Kammerjunkernes bonede Gulve. En Landsbydegn med Fornavnet Jens Christian og Efternavnet Christensen blev Kulturminister, blev sat ovenover alle Købstadlærere, og Overlærere og Adjunkter paa Latinskolen, ja ovenover alle Præster og Biskopper med Ridderkors og Fløjelsmave.

Og nogle Aar senere sad Staudning der, han der en Gang kun var en Tobaksarbejder. Paa Keiser Vilhelms gamle Trone har en tidligere Sadelmagersvend siddet — og paa Czarens op-højede Tronstol er sket det, som værre er.

Man kan sige, at Omvæltninger er for sket. Ja, men disse Omvæltninger er trængt til Bunds i Sindene. Pressen — Nutidslivets største Samfundsfænomen — bringer dem daglig ned i alle Folkehavets Millioner af Hjerner, hvor de virker omkalfatrende paa de gammeldags Begreber. Aldrig, aldrig kommer Aanden fra 1884 igen.

Ved Krigens Udbrud var der Missionskredse, der paa gammel Maner anbefalede Bonnen, Nattebedning og Masseandagter i Kirken for at afværge Ulykkerne og imødegaa den nærmende Døddag.

Det sker ikke mer.

Selv disse gammeldags Sind af gamle rare Mænd og Koner er forvandlede paa alle Begreber, fordi selv den kirkelige Presse sender Begivenhederne daglig nøgternt ned i Sindene. Uundgaeligt, uafhjælpeligt, ustandsigtligt og uopretteligt forvandles Menneskehedens Begreber ned paa Bunden — selve Bunden af Folkehavet — i disse nærværende Aar.

Det er ikke Menneskeheden, der bliver bedre. Hvad skal det til? Nej, men Guldet gaar af Kejserkronerne, Glandsen gaar af Storauctoriteterne, Bævelsen gaar af Menigmands ydmyge solle Knæ — Nakkerne løfter sig i Flovhed og vaagnende Nysgerrighed og Tænksomhed: Herregud! Var det det Hele?

Dette er Forvandlingen. Og dette er det Afgørende.

Thi fra samme Stund denne nøgterne jævne Snusfornuft og Effertænksomhed er vaagnet ned paa Bunden af Menneskeheden og Folkelivet — saa er Verdenshistoriens største Forvandling fuldført, hvorefter der er forholdsvist fri Bane for den moderne Samfundsforvandling, for den saa naturlige, saa nøgterne, saa selvfølgelig, saa medfødte og saa nødvendige socialistiske Samfundsbetragtning, at hver Mand har Krav paa at være ligeligt med i det fælles Samfund, — modsat den forrykte gammeldags rovdyragtige Betragtning: Klare sig hver, som han kan! — til Storspekulanterne: Konkurrer, snyd og be-kemp hinanden og skrab hver til sig, det han orker! og til den arbejdsløse: Lev eller dø paa Gaden eller Landevejen som du selv bedst kan! det kommer os ikke ved.

Der er Folk, altfor udspekulerede, altfor lærde Folk, der tvivler paa, at Socialdemokratiet kan erobre sig Folkeloftet og siden Verdensflertal for sin Samfundsforvandling, som de indrømmer vilde være baade retfærdig og ønskelig, blot den lod sig gennemføre. Reformen forekommer dem altfor omkalfatrende, til at den kan gennemføres. Det maa være en Utopi.

Det er underligt nok, at saadanne ofte særdeles forstandige Folk kan være blinde for, at den første og vanskeligste Del af Forvandlingen allerede er foregaaet og i hvert Fald i fuld rivende Gang, nemlig Sindenes Forvandling. Selv i de mest af-sidesliggende Menigheder, hvor man alleromhyggeligst værner om gammeldags Tankegang, er en Forvandling i Gang: Respekten for denne Verdens store er i rivende Nedgang og Tilliden

til Aanden fra de jævne Hjem er i rentudsagt rivende Opgang. Det er denne Sindets afgørende Forvandling, — der er Tidens store Oplevelse, — dette dybe Brud med tusindaarig tilvandt Ydmyghed og aandelig Forskræmthed.

Det er sket og det er sket — i hvert Fald hos os — i det Slægtled, som lever endnu. Vore Sind og vore Vaner er omkalfatrede i den Grad til Bunds, at al Tilbagevenden til den gamle Tid er umulig.

Vi har set foran vore Øjne den store Verdensomkalfatring i Tankegang. Vi vil ogsaa faa at se Menneskenes Samfund forvandle sig og lægge sig praktisk og naturligt til Rette efter den nye Tankegang, efter alle Menneskers naturligt medfødte Socialisme eller Kristensind.

Mægtige Bystelser vil det afstedkomme, naturligvis — det er jo allerede i fuld Gang. Og det skræmmer naturligvis mange Mennesker, saasom vi alle nødig vil ud af vor tilvante Fred.

Men een for een, baade blandt Bønder, blandt Menigheder, ja helt op blandt Bourgeoisiet, — vil lære sig selv at tænke: At vi skal jo igennem det, selv om det bliver nok saa strengt.

Til Gengæld faar vi trøste os ved, at bagefter, naar denne vulkanske Tids Drøn og Brag og Samfundsforskydninger alt tilhøbe er overstaaet, saa vil Menneskeheden paany, glad og lykkelig falde til Ro i sit nye System, danne nye tusindaarige Vaner og Tankegange, dobbelt lykkelig over, at nu er det overstaaet, og at nu fik man alligevel indrettet sig paa en mere moderne og mere praktisk Maade, og rolig kan gaa en lang og uforstyrret Grotid og Fredstid imøde.

Partifælle! Har du spurgit din Nabo og din Arbejdskammerat, om han holder »Føroya Social-Demokrat«? Gør han det ikke, bør du opfordre ham dertil.

Vort Telefonnummer er 143.

Givdi út av socialdemokratiskum feløgum.

Blaðstýrari: M. S. Viðstein.

Prentsmíðja »Føroya Social-Demokratis, Tórshavn.

I SVAMPETIDEN

Paa en Svampetur havde Jens Amager netop fundet et Par herlige Kæmpesvampe, da han pludselig nærværdig opdagede en ung Dame . . .

Han stod og grundede paa, hvorledes han bedst kunde nærme sig den Skønne, da det heldigvis begyndte at regne. Han havde ingen Paraply, — og det havde

han ganske vist heller ikke, — men med sin Kniv afskar han resolut Kæmpesvampen og gik galsant hen og tilbød den Skønne sin improviserede,

men gode og vandtætte Paraply, og saa fulgte han sit nye Bekendtskab til Hænen, som han naadte tør og velbeholden. Hvad det senere blev til, vedkommer ingen.